

Bijlage 8 - Antwoorden op vragen over de cijfers van speciaal onderwijs n.a.v. de Staat van het Onderwijs

Kunt u aangeven waarom vergeleken met de situatie van vóór de invoering van passend onderwijs, de verschillen tussen regio's in het aantal verwijzingen naar het so groter zijn geworden? Kunt u tevens aangeven waarom de verschillen tussen samenwerkingsverbanden in het verwijzen naar het so groter zijn in het vo dan in het po?

De landelijke groei van het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs (so) is niet uniform verdeeld over het land, maar regionaal bepaald.¹ De Inspectie concludeerde dat de verschillen in verwijzingen naar het speciaal onderwijs tussen regio's groter zijn geworden. Een verklaring hiervoor is dat samenwerkingsverbanden aan de hand van eigen criteria besluiten of leerlingen worden toegelaten tot het speciaal onderwijs. In het voortgezet onderwijs gingen van oudsher in verhouding meer leerlingen naar het voortgezet speciaal onderwijs dan in het basisonderwijs naar het speciaal onderwijs.² De spreiding van de vereveningsopgave is bij vo samenwerkingsverbanden ook groter dan bij po samenwerkingsverbanden. Het ligt daarom voor de hand dat de verschillen tussen vo samenwerkingsverbanden groter zijn dan de verschillen tussen po samenwerkingsverbanden bij het verwijzen naar het (voortgezet) speciaal onderwijs.

Zijn er samenwerkingsverbanden die bewust óf het so kleiner maken en het sbo laten toenemen of andersom?

In de meeste regio's (44%) is sprake van een groei in beide onderwijssoorten. Er zijn echter ook regio's waar een groei in het sbo gepaard gaat met een daling van het leerlingenaantal in het so (21%) en vice versa (14%).³ Of hier sprake is van bewuste uitruil tussen de onderwijssoorten is niet bekend. Wel bekend is dat de overgrote meerderheid van de samenwerkingsverbanden specifiek beleid op terug-of doorstroom van leerlingen naar regulier onderwijs, of het beperken van uitstroom. Bij ruim 60% van de samenwerkingsverbanden po wordt hierbij gebruik gemaakt van tijdelijke plaatsing.⁴

Welke oorzaken liggen ten grondslag aan de groei van het sbo? Zijn er qua leerlingkenmerken veranderingen in de leerlingpopulatie van het sbo waarneembaar sinds de invoering van passend onderwijs?

De stijging van het aantal leerlingen dat in een schooljaar op het sbo zit, kan het beste worden verklaard door naar het verschil te kijken tussen het aantal leerlingen dat in dat schooljaar instroomt en uitstroomt. Terwijl de uitstroom al sinds 2012 daalt, neemt de instroom sinds 2015 toe. Vanaf 2017 leidt dit ook tot een "netto" stijging van de leerlingaantallen in het sbo. Verreweg de meeste kinderen stromen vanuit het reguliere basisonderwijs het sbo in, deze aantallen zijn sinds 2015 toegenomen. Ook de kinderen die vanuit buiten het onderwijs direct naar het sbo gaan, dus de 4- en 5-jarigen, nemen met name de laatste twee jaar toe in aantal. Verder was er in het afgelopen schooljaar een lichte stijging van de leerlingen die vanuit het so naar het sbo gingen, deze leerlingen waren vooral afkomstig uit cluster 4 (stijging t.o.v. vorig jaar) en cluster 2.

De omgekeerde beweging is er echter ook, er zijn in de afgelopen twee jaar meer leerlingen vanuit het sbo naar het so (m.n. naar cluster 3) gegaan en naar het vso (m.n. cluster 4). Hoewel de meeste leerlingen na het sbo naar het reguliere voortgezet onderwijs gaan (inclusief praktijkonderwijs), nemen deze aantallen al sinds 2011 af.⁵ Mogelijk zijn dit aanwijzingen voor een

¹ DUO (2019). *Trends in passend onderwijs 2011-2018*.

² Veeneman, A. & Wit, R. de (2018). *Verevening zware ondersteuning, een tussenbalans*. Infinite Financieel, in opdracht van PO-Raad en VO-raad.

³ DUO (2019). *Trends in passend onderwijs 2011-2018*.

⁴ Van Aarsen, E., Suijkerbuijk, A., Van Eck, P., Weijers, S., Walraven, M. *Monitor samenwerkingsverbanden 2018. De voortgang van passend onderwijs in 2018 volgens leidinggevenden*. Utrecht: Oberon.

⁵ DUO (2019). *Trends in passend onderwijs 2011-2018*.

wat veranderende leerlingenpopulatie in het sbo. Koopman en Ledoux (2018) vonden ook aanwijzingen voor een lichte toename in de "zorgzwaarte" van leerlingen op het sbo.⁶

Is er zicht op de oorzaken van de toename van het aantal leerlingen in het sbo en de verdeling over de regio's?

Zie ook het antwoord op de vorige vraag. Regionaal gezien is de groei van het sbo niet gelijk verdeeld over het land, maar sterk regionaal bepaald. Er is geen verband met de verevening van samenwerkingsverbanden.⁷

Bestaat er een verband tussen de financiële status van samenwerkingsverbanden en de sbo- en so-deelnamepercentages?

Er is nagegaan of verschillende indicatoren van de financiële status van samenwerkingsverbanden (liquiditeit, solvabiliteit, weerstandsvermogen en rentabiliteit) samenhang vertonen met de verandering in deelnamepercentages sbo en so. De samenhangen die zijn gevonden zijn zeer zwak en negatief en worden vaak door extreme waarden bepaald. Er zijn slechts summiere aanwijzingen dat een minder goede financiële status samengaat met een groeiend deelnamepercentage en een betere financiële status met een afnemend deelnamepercentage in het sbo of so. Er is een iets grotere samenhang gevonden tussen de verevening en het deelnamepercentage (v)so in samenwerkingsverbanden. Een lager deelnamepercentage (v)so gaat samen met een negatieve verevening en een hoger deelnamepercentage (v)so met een positieve verevening.⁸

Is er een reden aan te wijzen voor het sinds 2017 doorzetten van de toename van het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs terwijl de jaren tot 2017 juist een daling lieten zien?

In het speciaal onderwijs gaan de meeste leerlingen naar cluster 3 onderwijs (41%), gevolgd door cluster 4 (37%), cluster 2 (21%) en cluster 1 (1%).⁹ Net als in 2017 steeg het aantal leerlingen in cluster 2 (met name de leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis) in 2018, met 4% t.o.v. 2017. Aanvankelijk daalde het aantal leerlingen in cluster 3 sterk, maar dit aantal is sinds 2016 weer gestegen, met in 2018 de sterkste stijging. Cluster 4 stabiliseerde na een aantal jaren van daling in 2017 en 2018.

De groei van het aantal leerlingen op so cluster 3-scholen, zit vooral in een toenemend aantal leerlingen met een lage bekostigingscategorie.¹⁰ Vóór de invoering van passend onderwijs waren dit vooral de leerlingen die langdurig ziek waren en de zeer moeilijk lerende kinderen. Het is niet met zekerheid te zeggen dat het om dezelfde groep leerlingen gaat.¹¹ Wel weten we dat deze groep leerlingen vooral vanuit buiten het onderwijs instroomt, en dat het om jonge kinderen gaat. Over oorzaken van de stijging in het speciaal onderwijs na jarenlange daling kan op basis van de huidige data nog geen zekerheid gegeven worden. Zowel in absolute als relatieve zin is de stijging niet groot en er is na twee jaar nog geen sprake van een trend.

⁶ Koopman, P.N.J. & Ledoux, G. Kenmerken van leerlingen in het speciaal basisonderwijs tussen 2008 en 2018. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

⁷ DUO (2019). *Trends in passend onderwijs 2011-2018*.

⁸ DUO (2019). *Trends in passend onderwijs 2011-2018*.

⁹ Cluster 1: leerlingen met visuele beperkingen; Cluster 2: leerlingen met auditieve en communicatieve beperkingen; Cluster 3: zeer moeilijk lerende kinderen, kinderen met een lichamelijke beperking, langdurig zieke (somatisch) kinderen of kinderen met een meervoudig beperking; Cluster 4: leerlingen met psychiatrische stoornissen en ernstige leer- en of gedragsproblemen, of langdurig ziek. NB: In de praktijk kunnen er ook leerlingen met cluster 3-problematiek op cluster 4-scholen zitten en vice versa.

¹⁰ DUO (2019). *Trends in passend onderwijs 2011-2018*.

¹¹ Bij de invoering van passend onderwijs is door DUO voor elke leerling in cluster 3 en 4 de bekostigingscategorie vastgesteld (hoog, midden of laag). De samenwerkingsverbanden mochten deze categorieën in 2016 naar eigen inzicht veranderen.